

Rapport fra WTO's 6. Ministerkonference

d. 13-18. december 2005

1. Hovedpunkter

Vi tog til Hong Kong med lave forventninger, og de blev så absolut indfriet. Mødet endte ikke med at sammenbrud, men alligevel kan resultatet ikke betegnes som andet end en fiasko:

- Det er højst usandsynligt, at ministerkonferencen vil tilføre ny dynamik til WTO-forhandlingerne, som gør det realistisk, at Doha-runden kan afsluttes med en aftale med reel, dybtgående reform af handelsvilkårene på landbrugsområdet.
- Det blev forsøgt at få vedtaget en udviklingspakke i form af initiativer, der tog hånd om nogle få af de fattigste landes problemer på handelsområdet. Ikke engang det lykkedes. Den vedtagne pakke endte med at blive meget, meget lille.
- Et af de mest kontroversielle emner på ministerkonferencen blev effektueringen af beslutningen om afskaffelse af alle former for eksportstøtte til landbrugsvarer. Det endte med, at der blev sat en betinget frist for udfasning i 2013, hvilket er helt utilfredsstillende.
- Ministererklæringen indeholder i øvrigt tekst på serviceområdet, som er ganske imødekommende overfor EU, og som i fremtiden kan misbruges til at begrænse reformer på landbrugsområdet.
- Et lyspunkt på ministerkonferencen var, at u-landene stod mere sammen end på tidligere ministerkonferencer, selv om ikke mindst EU søgte at spille u-landene ud mod hinanden. Det var også positivt, at det ikke lykkedes EU at alliere sig med USA i modstand mod reform af handelsvilkårene på landbrugsområdet.

I det følgende redegøres først for, hvordan forhandlingerne udviklede sig i løbet af mødet, dernæst for indholdet i den vedtagne ministererklæring og forventningerne til den videre forhandlingsproces i Doha-runden.

2. Udviklingen i forhandlingerne

I november blev ambitionsniveauet for ministerkonferencen sænket. Det stod nemlig klart, at det var begrænset, hvor langt man ville kunne komme på landbrugsområdet, der er nøglen til forhandlingerne i Doha-runden. De vigtigste aktører afviste nemlig, at det såkaldte tilbud fra EU var tilfredsstillende som grundlag for de videre forhandlinger. EU på sin side understregede, at tilbuddet var af karakteren "take it or leave it", og at det i øvrigt var betinget af, at EU blev imødekommet på industri- og landbrugsområdet.

I et forsøg på at redde, hvad der kunne gik WTO's generaldirektør, Pascal Lamy, efter at bruge Hong Kong-mødet til i det mindste at få vedtaget forskellige mål og retningslinier for de videre forhandlinger om liberaliseringen af handlen med landbrugs-, industrivarer samt tjenesteydelser. Også forhandlingerne om justering af WTO's regler for anti-dumping og nye regler for handelslettelse, skulle ifølge Lamy låses fast, så der ikke senere kan komme tilbageskridt i forhold til det, der er nogenlunde enighed om på nuværende tidspunkt.

EU frygtede, at man ville komme til at stå som skurk og hovedansvarlig for et magert resultat pga. unionens manglende kompromisvilje på landbrugsområde. Derfor lancerede man også ideen om, at Hong Kong-mødet skulle ende med vedtagelse af en såkaldt udviklingspakke, der dels kunne virke som en imødekommelse af nogle af de fattigste lande, som ikke er videre entusiastiske i WTO-forhandlingerne, dels medvirke til at få sorteper til at ligge hos USA. Det var nemlig først og fremmest USA, som havde problemer med de elementer, EU ville lægge i pakken.

EU og USA i in-fight

En af de ting, som var interessante ved Hong Kong-mødet var netop udviklingen i forholdet mellem EU og USA. Mens EU og USA stod sammen før, under og efter WTO's sidste ministerkonference i Cancun – kom de to handelsmagter til Hong Kong med hver deres udspil og hver deres forhandlings- og mediestrategi.

Alt i alt endte det med, at USA blev en suveræn vinder af tvekampen. Som modreaktion på EU's udspil om udviklingspakken, bragte amerikanerne spørgsmålet om at få sat en dato for afvikling af eksportsubsidier på landbrugsvarer ind i forhandlingerne. Det er tidligere aftalt, at der skal sættes en "troværdig" slutdato, så det var logisk at forsøge at få den sat i Hong Kong, eftersom det med garanti ville skabe problemer for EU. USA og u-landene i G20 foreslog, at datoen skulle være 2010.

EU kom da også hurtigt i defensiven. Indtil det sidste søgte EU helt at undgå at få sat en dato, men det var vanskeligt, eftersom Lamy på mødets næstsidste dag spillede ud med et forslag til ministererklæring, som lagde op til udfasning enten i 2010 eller 2013.

Lamys forslag til kompromistekst var lige ved at få EU til at gå helt i sort. Der blev udsendt pressemeldelser, som talte om, at forslaget overskred flere af EU's røde linjer, ligesom man krævede en lang række ændringer i teksten. Dermed havde EU placeret sig helt perfekt til at få ansvaret, hvis forhandlingerne brød helt sammen. Og faktisk ville det ikke være helt forkert. Minimum 7 lande gav på et EU-ministerrådsmøde udtryk for, at det nok var bedst at tage skraldet for et sammenbrud, og dermed give resten af verden en lærestreg, så man kunne forstå, at man ikke kunne jkke på unionen.

I sidste ende tilsluttede EU sig en tekst, som indebar, at eksportsubsidierne skal være helt væk med udgangen af 2013, idet de skal være reducerede betydeligt inden 2010.

EU forsøgte afgjort at få USA til at fremstå som skurk ved at pege på, at udviklingspakken skulle indeholde en aftale om told- og kvotefri markedsadgang for alle produkter fra alle de mindst udviklede lande.

Presset blev imidlertid aldrig særligt stort. USA's største problem var nok bomuld, hvor de vestafrikanske lande krævede et hurtigt indgreb mod den omfattende støtte til de amerikanske bomulds-

bønder. Det lykkedes imidlertid USA at komme af krogen med løfter om bistand og forskellige andre initiativer, der så ud af mere, end de reelt er.

Samling af u-landene i G110

Et andet interessant aspekt af Hong Kong-mødet var, at u-landene gik sammen i en helt ny gruppe G110, der, som navnet siger, har i omegnen af 110 medlemmer. G20-gruppen med Brasilien, Indien, Kina og Sydafrika i spidsen blev skabt ifm. Cancun-mødet som reaktion på EU's og USA's fælles linie i landbrugsforhandlingerne.

Også G110 kan siges at være en modreaktion på de rige landes adfærd, især EU's. EU forsøgte ifm. Hong Kong-mødet at spille u-landene ud mod hinanden, dels ved at lægge vægt på at få indrømmelser fra de såkaldte mellemindkomstlande i G20, når det gjaldt industrivarer og serviceydelser, dels ved at argumentere for, at u-landene ikke havde fælles interesser på landbrugsområdet. Faktisk forsøgte EU at få det til at se ud som om, de fleste u-lande var bedst tjent med en videreførelse af EU's landbrugsstøtteordninger og toldmure.

Efter flere dage med møder mellem G20 og G90, der består af den Afrikanske Union, ACP-landene og de mindst udviklede lande kunne de meddele, at de gik sammen for at sikre indfrielse af løftet om, at Doha-runden skulle være en udviklingsrunde. Særligt de afrikanske lande understregede deres fortsatte behov for hjælp og solidaritet.

Hovedfokus for G110-landene er udvikling og landbrug – i Hong Kong betød det særligt fokus på udfasning af eksportsubsidier samt særlige hensyn til de mindst udviklede og de fødevarerimporterende lande.

Der er forsat store forskelle på G110-landenes forskellige interesser, eksempelvis ift. bananer (der også er et hedt emne i WTO) og serviceydelser. Ifølge G110-landene kræver det en løbende harmonisering af holdninger for at få samarbejdet til at fungere - men den store landegruppe var optimistiske og tror på, at det nok skal lykkedes.

Indtrykket er, at det lykkedes G110-landene at stå sammen i de natlige forhandlinger i det såkaldte grønne værelse. De spillede konstruktivt ind med ændringsforslag til sluterklæringen. Det forlyder, at der var problemer med enkelte lande undervejs, men det er uklart hvor meget rygterne har på sig.

Indien og Brasilien meddelte på et tidspunkt, at de ikke vil komme med egne, specifikke forslag. Fremover koordinerer man med andre. Spørgsmålet er naturligvis, om den linie også holder efter Hong Kong.

I det hele taget er det spørgsmålet, om G110 kan holde sammen og bidrage til, at WTO-forhandlingerne kommer ud af dødvandet. Det kan vise sig vanskeligt at løse op for nogle af de knuder, der er på områder, hvor landene har modsatte interesser, men sker det, så vil u-landene virkelig blive styrkede. Der er vel også en risiko for, at G110 ender med at komme med så vidtgående krav, at EU og USA ikke længere finder det værd at spille med.

Det vil være af betydning for udviklingen i G110, hvis lande som Kina, Indien og Brasilien begynder at tilbyde bedre markedsadgang for andre ulande. Øget syd-syd handel vil styrke gruppen og sætte de rige lande under større pres i forhandlingerne.

I øvrigt var indtrykket, at u-landene var endnu bedre forberedte end i Cancun, og at de på det tekniske niveau også havde mere at byde på. Ulandenes samarbejde, kapacitet og stemme står nu styrket i WTO.

3. Ministererklæringen og den videre proces i Doha-runden

Efter de 6 dages forhandlinger blev der vedtaget en ministererklæring på 11 sider + 30 sider med bilag af forskellig art. Størstedelen af teksten er ikke specielt forpligtende i forhold til de videre forhandlinger i Doha-runden. Det gælder eksempelvis de to største bilag på i alt 17 sider, som er rapporter med status for forhandlingerne om landbrugs- og industrivarer. Det fremgår således af selve erklæringen, at rapporterne alene indeholder vurderinger fra formændene for de to forhandlingsgrupper.

Store dele af den øvrige tekst er også mere omfattende i ord end konkret betydning. På områder udstedes løfter om at forhandle videre og lægge særligt vægt på dette eller hint, hvilket som regel ikke har nogen særlig betydning.

I det følgende gennemgås de vigtigste beslutninger, herunder aftalerne om den videre proces. Ministererklæringen findes nemt på www.wto.org, hvis man er interesseret i flere detaljer.

3.1 Udviklingspakken – ikke engang krummer fra de riges bord

Op til og på de første dage af WTO-mødet gav USA, EU og Japan løfter om at levere hver deres udviklingspakke til u-landene, herunder især de mindst udviklede lande. Mens Peter Mandelson, EUs handelskommissær, kaldte pakken for et ”forskud” til u-landene, var flere u-lande og NGO’er kritiske og kaldte pakken for bestikkelse. Her er hovedelementerne:

Bistand

Under mødet gav USA løfte om en stigning i sin handelsrelaterede bistand til alle udviklingslande fra 1,3 mia. \$ til 2.7 mia. \$ i 2010. EU-Kommissionen havde allerede i sommers lovet at øge sin handelsbistand til de mindst udviklede lande til 1 mia. € i 2010, og under WTO-mødet lovede man at EU’s medlemslande vil bidrage med et tilsvarende beløb, så EU’s bidrag samlet bliver 2 mia. € i 2010.

Slutserklæringen indeholder kun løfter og ikke bindende forpligtigelser om bistand. Ovennævnte beløbene fremgår heller ikke. Alt tyder på, at EU og USA vil finansiere stigningen i handelsbistanden over den generelle stigning i udviklingsbistanden, og at det således ikke reelt vil være tale om mere (additionel) bistand.

Ministererklæringen indeholder ingen specifikke mål for bistand til de mindst udviklede lande hvilket er beklageligt, idet de mindst udviklede landes andel af den handelsrelaterede bistand er faldet siden igangsættelsen af Doha-runden i 2001. I erklæringen lægges vægt på udvidelse af den multilaterale finansieringsmekanisme (Integrated Framework), som hidtil ikke har været specielt succesfuld.

Indholdsmæssigt fokuseres der udelukkende på støtte til kapacitetsopbygning og udnyttelse af eksisterende handelsmuligheder – ikke på den danske mærkesag om kompensation til lande, der vil en-

de med at tabe som følge af aftalerne i Doha-runden. Samlet set kan det konkluderes, at beslutningerne vedrørende handelsrelaterede bistand kun har symbolsk betydning, og at der ikke er tale om egentlige indrømmelser fra EU og USA.

Afskaffelse af told og kvoter for de mindst udviklede landes varer

Ministererklæringen indeholder et løfte om, at de 49 mindst udviklede lande (LDC'erne) vil få told- og kvotefri adgang til de rige landes markeder fra 2008 eller fra tidspunktet for start på implementering af resultatet af Doha-runden.

Den fri markedsadgang vil imidlertid ikke være helt fri. Det bliver muligt på ubegrænset tid at undtage 3 % af alle toldlinier. Det svarer til omkring 300 forskellige produkttyper, og det vil være mere end rigeligt til at kunne undtage de produkter, hvor mindst udviklede lande for alvor er konkurrencedygtige.

EU giver i dag told- og kvotefri markedsadgang for alle andre produkter end sukker, og det er netop et af de få produkter, som en række mindst udviklede lande har gode muligheder for at producere til konkurrencedygtige priser. USA indikerede på ministerkonferencen, at de ville have problemer med at åbne for import af sukker og tekstiler, mens Japan har problemer med ris.

På Hong Kong-mødet fortalte Brasilien i øvrigt, at det sydamerikanske handelsfællesskab, Mercosur, ville begynde at give de afrikanske LDC-lande bedre markedsadgang.

De 49 mindst udviklede lande repræsenterer 11 procent af verdens befolkning, men står for kun 0,6 procent af verdens samlede handel. En andel, som er faldet fra 3 procent i 1950.

Bomuld

Slutserklæringen indeholder et længere afsnit om bomuld, men meget lidt nyt – og intet nyt af betydning. Vestafrikanske lande, som er stærkt afhængige af bomuldseksport, er tidligere i WTO blevet stillet i udsigt, at der skal skabes en hurtig og ambitiøs løsning på problemet med, at rige landes og især USA's statsstøtte fører til overproduktion af bomuld og dermed lavere priser på verdensmarkedet.

Ministererklæringen indeholder en formulering om, at eksportstøtte til bomuld skal udfases i 2006, men det er ikke et fremskridt, dels fordi eksportstøtten kun udgør en lille del af den statsstøtte, der fører til overproduction, dels fordi den amerikanske eksportstøtte allerede er dømt ulovlig i WTO.

Hvad angår den største del af støtten, den almindelige hjemlige landbrugsstøtte, så stilles det i udsigt i erklæringen, at støtten skal reduceres mere og hurtigere end statsstøtten til andre former for landbrugsproduktion. Men det er netop, hvad de afrikanske lande allerede er blevet lovet, og der er intet konkret i formuleringen, hverken en tidsfrist eller et reduktionsmål. De vestafrikanske lande har krævet udfasning af alle former for statsstøtte til bomuldsproduktion, og det lægger formuleringen absolut ikke op til.

TRIPS og sundhed

Slutserklæringen stadfæster et kompromis, som blev indgået i Geneve ugen før ministerkonferencen. Det indebærer en permanent forlængelse til 2013 af mulighederne for import af kopimedicin for lande med utilstrækkelig produktionskapacitet. Forhandlingerne om adgang til billig medicin har

været fastlåst siden WTO-mødet i Cancun, og det er særligt USA, som har gjort det vanskeligt at finde en løsning.

Kompromisset er blevet kritiseret af NGO'er, som ønskede, at administrative forhindringer forbundet med eksport og import af kopimedicin blev fjernet. NGO'erne vurderer også, at aftalen ikke vil føre til prisfald for den nyeste medicin – de såkaldte "second-line" produkter. Ifølge Læger Uden Grænser er denne medicin mellem 5 og 30 gange dyrere end first-line produkter. Endelig blev de fattigste lande kritiseret for at indgå en permanent aftale, før de har gjort brug af den midlertidige undtagelse til import af kopimedicin, som de fik i 2003. Det er der nemlig endnu intet land, der har gjort.

3.2 Andre elementer i ministererklæringen

Landbrug

Et reelt gennembrud i Hong Kong ville kun have været muligt, hvis landbrugsknuden var blevet løst. Det blev den langt fra, og slet ikke på tilfredsstillende vis, hvis man erindrer sig ministererklæringen fra Doha. Her står der, at man ønsker en "fundamental reform" af vilkårene for handel med landbrugsvarer, ligeledes at man forpligter sig til en "substantiel forbedring af markedsadgangen" for landbrugsprodukter og en "reduktion af eksportsubsidier" med en total udfasning som mål, samt en "substantiel reduktion af handelsforvridende hjemmelig støtte". Når man holder sig disse mål for øje, må man konkludere, at Hong Kong-mødet ikke har leveret de ønskede resultater på landbrugsområdet.

Omkring hjemlig støtte, så indeholder slutteksten en slags formel for reduktion af støtten. Landene indplaceres i tre bånd, med EU i det øverste, USA og Japan i det mellemste og resten af landene i det nederste. EU skal reduceres mest, USA/Japan næstmest og resten mindre. Reduktionen skal omfatte både støtte i den gule boks, den blå boks og støtten under bagatelgrænsen (de minimis). Men der er ikke aftalt datoer for, hvornår reduktionen skal finde sted, ej heller hvor meget der skal reduceres med. Der er en henvisning til, at støtten i den grønne boks skal gennemgås, hvilket allerede er aftalt tidligere. Der nævnes intet om et loft for denne form for støtte.

Det er tidligere i WTO aftalt, at den særlige eksportstøtte, som udgør nogle få procent af landbrugsstøtten skal udfases inden en "troværdig" dato. I Hong Kong blev der da også aftalt en dato, men det kan diskuteres, hvor troværdig den er. Det fremgår af sluterklæringen, at al eksportstøtte skal være afskaffet inden udgangen af 2013. Det er desuden aftalt, at betydelige dele af støtten skal udfases inden 2010. Eksportstøtte defineres som værende eksportsubsidier, eksportkreditter, dele af fødevarerhjælpen og støtte via statshandelsvirksomheder.

Nærmere retningslinier for udfasningen skal være aftalt i april 2006, og først når dette er sket, vil man kunne bekræfte den endelige dato for udfasning af eksportstøtten. Denne formulering indeholder et smuthul for de lande der giver eksportstøtte, for hvis ikke man har afsluttet forhandlingerne, ja så vil man kunne skubbe slutdatoen yderligere frem i tiden.

Med hensyn til markedsadgang, så fastlægges det i ministererklæringen, at alle landbrugsvarer skal indplaceres i fire kategorier (toldbånd), alt efter hvor høje toldsatserne i dag er, og at reduktionen i princippet skal være størst for de højeste toldsatser. Men der fastsættes ikke nærmere grænser for toldbåndene, ej heller indhold for de forskellige toldbånd. Undtagelser i form af såkaldt følsomme

produkter, særlige produkter og sikkerhedsklausuler nævnes også i teksten, men uden klare definitioner. Dette afsnit er alt for uklart, til at man kan vurdere, om det er reelt betydet bevægelse på området.

Det kan konkluderes, at ambitionsniveauet fra Doha hverken blev nået eller fastholdt i Hong Kong. Ministererklæringen forpligter ikke til substantielle reduktioner af den hjemlige landbrugsstøtte eller substantielle forbedringer af markedsadgangen. Der er ikke meget, der tyder på, at Doha-runden vil ende med fundamental reform af landbrugspolitikken. Hverken miljø, forbrugere eller verdens fattigste står til gevinst.

Industrivarer og serviceydelser

I sluterklæring er der ikke meget nyt om, hvordan handlen med industrivarer skal liberaliseres. Det aftales at anvende en formel for toldreduktioner af den såkaldte schweiziske type, hvilket indebærer, at de højeste todsatser reduceres mest. Men det fastlægges ikke nærmere, hvordan formlen skal se ud, og dermed sker der ingen fastlæggelse af ambitionsniveauet for liberaliseringen.

En potentielt vigtig nyskabelse i ministererklæring i forhold til tidligere aftaler er, at der indføres formuleringer om, at der i de videre forhandlinger i Doha-runden skal være balance mellem den forbedrede markedsadgang på landbrugsvarer og industrivarer. Udtrykket balance er i virkeligheden ikke særligt præcist og vil således blive fortolket ganske forskelligt af aktørerne i forhandlingerne. Ikke desto mindre vil der formentlig være den politiske effekt, at industrivarer opprioriteres som forhandlingsområde – til nummer to, lige efter landbrug.

Serviceydelser var et ganske omstridt emne i forbindelse med mødet i Hong Kong. Der var tegn på, at der forekom armvridning af u-landene både før og under mødet. Teksten vedrørende liberalisering af handlen med serviceydelser endte da også med at blive meget imødekommende overfor EU, idet der fastsættes en række detaljerede og temmelig ambitiøse mål. Den gældende markedsadgang skal bindes for alle serviceydelser, hvilket for mange lande vil være et vidtgående skridt. Der skal ifølge forslaget også ske yderligere liberaliseringer blandt andet i form af færre begrænsninger på mulighederne for at etablere virksomheder i andre lande.

De ambitiøse mål vil være et værktøj, som EU kan bruge til at søge at holde igen på krav om reformer på landbrugsområdet. Hvis ikke u-landene kan dokumentere, at deres tilbud på serviceområdet lever op til de nye mål, vil EU kunne trække på skuldrene og påpege, at så er der sandelig heller ikke grund til, at de lever op til de ambitiøse mål for reformer på landbrugsområdet.

Miljø

I erklæring fra ministerkonferencen i Doha er forholdet mellem miljø og handel beskrevet i to artikler (nr. 31 og 32), begge indeholdende tre underpunkter. Frem til Hong Kong-mødet valgte man at koncentrere kræfterne på at forhandle om elementerne i artikel 31.

Artikel 31 omhandler forholdet mellem eksisterende WTO-regler og de multilaterale miljøaftaler, procedurer for informationsudveksling mellem konventionernes sekretariater og de relevante WTO-komiteer, samt bedre markedsadgang for miljøvarer og -tjenesteydelser. Alle tre emner er nævnt i sluterklæringen fra Hong Kong, men uden konkrete handlingsmuligheder eller indhold, dog er det understreget; at man ønsker at intensivere forhandlingerne omkring de internationale miljøregler; at man anerkender arbejdet med at udvikle procedure for informationsudveksling; og ift. toldreduktion på miljøvarer, hvor man opfordrer til, at forhandlingerne bliver afsluttet hurtigt.

De to første af emnerne kom aldrig rigtig til forhandling i Hong Kong. Det sidste emne, miljøvarer, blev forhandlet undervejs, og på et tidspunkt så det ud til at en definition på miljøvarer var på for-handlet på plads. EU, USA, Canada, Mexico og Indien var nået frem til en fælles tekst, som ikke blot omhandlede teknologiske miljøvarer, såsom vindmøller o.lign., men som også ville inkludere varer fremstillet under særlig hensyn til miljøet. Det var efter pres fra især Indien, at teksten blev udvidet. Desværre havde forhandlerne ikke involveret de øvrige u-lande, herunder Ægypten, hvilket viste sig at være en stor fejl, eftersom de afviste den forslåede tekst. Derfor kom der ingen reelle fremskridt på området. Det kan dog konkluderes, at der nu er bedre muligheder for at nå frem til en fælles definition på miljøvarer ved de efterfølgende forhandlinger i Geneve, eftersom partnerne er kommet tættere på hinanden i Hong Kong.

På miljøområdet er resultat i Hong Kong skuffende. Sluterklæringen indeholder kun på et punkt, nemlig fiskerisubsidier (se nedenfor) tekst, der udgør et fremskridt. Det forhold, at emnerne i artikel 32 i ministererklæringen fra Doha ikke er med, betyder indirekte, at der er så godt som ude af Doha-runden. Artikel 32 omfatter emner som miljømærkning, Handelsbarrierer for u-landenes varer som følge af miljøkrav samt forholdet mellem TRIPS-aftalen og miljøet.

Fiskerisubsidier

Endnu et miljørelateret emne bliver forhandlet i Doha-runden. Det drejer sig om disciplinering af fiskerisubsidier, som indgår i forhandlingerne om præcisering af WTO-regler. Ud over betydningen specifikt for verdens fiskebestande, hvor op til 70 % er overudnyttede, er disse forhandlinger relevante og interessante for alle emner vedrørende miljø og bæredygtig udvikling i bredere forstand. Det er de, fordi disciplineringen af fiskerisubsidier i modsætning til eksempelvis forhandlingerne om landbrugssubsidier ikke alene har spørgsmålet om, hvorvidt de er handelsforvridende som deres centrale udgangspunkt. Udgangspunktet er også miljø og spørgsmålet om at begrænse fiskerisubsidier, der leder til overfiskning.

Der er fremgang i forhandlingerne, og teksten indeholder en tilfredsstillende opretholdelse af fokus på den miljømæssige betydning af subsidierne. En central del af teksten lyder: *"[We] note that there is broad agreement that the Group should strengthen disciplines on subsidies in the fisheries sector, including through the prohibition of certain forms of fisheries subsidies that contribute to overcapacity and over-fishing..."*

På dette område var Hong Kong altså en positiv milepæl, som på sigt kan få betydning for de internationale handelsreglers evne til at arbejde for bæredygtig udvikling, fordi en aftale på dette område kan være et eksempel for disciplinering af subsidier med udgangspunkt i et mål om bæredygtighed. En malurt i bægeret har været EU's slingrekurs. Ganske vist endte EU med at være bag teksten, men op til og i starten af mødet var det usikkert, hvor EU ville lande.

3.3 De videre forhandlinger i Doha-runden

I ministererklæringen fastholdes formelt set målet om at afslutte forhandlingerne i Doha-runden med udgangen af 2006, men det er højst tvivlsomt, om det vil holde. Det var formentlig udtryk for realitetssans, når man valgte ikke at fastsætte tid og sted for næste ministerkonference. Qatar tilbød, at Doha skulle være vært igen.

Sluterklæringen indeholder en række forskellige tidsfrister, hvor 30. april er den mest centrale. Det er fristen for at nå til enighed om de nærmere retningslinier for liberalisering af handlen med landbrugs- og industrivarer. I betragtning af, hvor mange måneder der hidtil er forhandlet om disse emner, hvor mange frister der hidtil er overskredet, og hvor få elementer af en samlet aftale, der hidtil er faldet på plads (betinget slutdato for udfasning af eksportstøtte, hullet løfte om fri markedsadgang for de mindst udviklede lande) er det svært at forestille sig, at det skal lykkes at holde den ny tidsfrist.

Der mangler dynamik i forhandlingerne. Brasilien har foreslået, at stats- og regeringschefer mødes for at bringe forhandlingerne videre. USA bakkede i Hong Kong op bag forslaget, mens EU var tavse.

Blandt de øvrige tidsfrister i sluterklæringen, er 31. juli også interessant. Der er frist for afslutning af næste fase af forhandlingerne på serviceområdet og om handelsrelateret bistand.

Pia Olsen, Danmarks Naturfredningsforening
John Bang, WWF Verdensnaturfonden
Morten Emil Hansen, IBIS
John Nordbo, 92-gruppen